

Managementul riscului de credit în perspectiva Acordului Basel II

Conferențiar univ. dr. IULIA IUGA – Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia
e-mail: iuga_iulia@yahoo.com

Abstract:

The Basel Committee proposes to permit banks a choice between two broad methodologies for calculating their capital requirements for credit risk. One alternative will be to measure credit risk in a standardised manner, supported by external credit assessments. The alternative methodology, which is subject to the explicit approval of the bank's supervisor, would allow banks to use their internal rating systems for credit risk.

În ultimii 10 ani, mai multe organizații bancare au investit mulți bani în modelarea riscului de creditare apărut din operațiuni importante. Asemenea modele au fost create în scopul de a ajuta băncile în ceea ce privește cuantificarea, uniformizarea și managementul riscului de creditare. Analiza creditului reprezintă procesul de evaluare a riscului de creditare. Riscul de creditare trebuie apreciat în funcție de ceea ce banca se așteaptă să realizeze de pe urma creditării. Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române prin noțiunea de risc se înțelege pericol, inconvenient posibil, probabilitatea de producere a unui eveniment cu consecințe nedorite pentru subiect.

Existența riscului induce o expunere la risc, care este dată de valoarea actuală a tuturor pierderilor sau cheltuielilor suplimentare pe care este posibil să le suporte în viitor un anumit subiect, în special banca.

Conform Dicționarului Enciclopedic Managerial, prin risc se înțelege: măsură a neconcordanței dintre diferite rezultate posibile, mai mult sau mai puțin favorabile sau nefavorabile, într-o acțiune viitoare. Același dicționar explică și termenul de risc de credit: pierdere rezultată din nerecuperarea totală sau parțială, de către bancă, a fondurilor investite și / sau a dobânzii aferente acestora.

Prin risc bancar se înțelege elementul de incertitudine care poate afecta activitatea societății bancare sau derularea unei operațiuni economico-financiare a acesteia.

Prin risc în activitatea de creditare se înțelege posibilitatea producerii în viitor a unor evenimente în activitatea clienților cu efecte negative în ceea ce privește recuperarea creditelor, încasarea dobânzilor etc.

Riscul de credit este primul dintre riscurile bancare cu care se confruntă o instituție financiară. Riscul de credit exprimă posibilitatea ca împrumutații să nu-și onoreze obligațiile la scadență. Pentru împrumutat, riscul de credit exprimă într-o formă mai largă, degradarea situației financiare a acestuia.

Comitetul de Supraveghere Bancară de la Basel a încercat să elaboreze în ultimii ani reguli de supraveghere a adecvării capitalului mult mai concrete pentru a ajuta băncile active la nivel internațional.

Având în vedere prima publicație de propuneri a Comitetului pentru revizuirea adecvării capitalului realizată în iunie 1999, un proces consultativ pe scară largă a fost

început în toate țările membre Comitetului și aceste propuneri au ajuns la autoritățile de supraveghere din întreaga lume.

Ulterior, Comitetul a realizat propuneri adiționale pentru consultare în ianuarie 2001 și aprilie 2003 și mai mult, a condus 3 studii de impact în legătură cu propunerile sale. Ca rezultat al acestor eforturi au fost obținute multe îmbunătățiri valoroase ale propunerilor inițiale.

Cadrul revizuit de Convergență Internațională a Măsurării Capitalului și a Standardelor de Capital specifice instituțiilor bancare (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards – a Revised Framework) a fost realizat de un grup de lucru al Comitetului de la Basel și al Organizației Internaționale a Comisiilor de Securitate (IOSCO) și stabilește cerințele de capital pentru expunerea băncilor la anumite activități comerciale inclusiv riscurile de credit bancar și procedura în cazul nerambursării sau riscul pe care atât împrumutătorul cât și garantul îl au în cazul neîndeplinirii aceleiași obligații.

Comitetul de la Basel își propune să permită băncilor să aleagă între două mari metodologii de calcul a cerințelor pentru capital în cazul riscului de credit. Prima metodologie este: posibilitatea de măsurare a riscului de credit într-o manieră standard susținută de o evaluare externă a creditului. A doua metodologie constă în utilizarea sistemelor interne de evaluare a riscului de credit ale băncilor (abordare bazată pe modele interne).

Politica de creditare a băncilor vizează promovarea creditelor către clienții considerați a avea capacitatea reală de rambursare și de îndeplinire a obligațiilor asumate la termen

Abordarea standard : evaluări externe ale creditului

Supraveghetorii la nivel național sunt responsabili în a determina dacă o instituție de evaluare externă a creditului (ECAI) îndeplinește criteriile de eligibilitate pe care le vom prezenta mai jos. Evaluările unor asemenea instituții pot fi recunoscute doar ca punct de plecare, de exemplu, în funcție de jurisdicție. Procesul de supraveghere al recunoașterii acestor instituții ar trebui făcut public pentru a se evita bariere de intrare inutile.

Criteriile de eligibilitate: o instituție de acest fel trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele șase condiții: 1. OBIECTIVITATE. Metodologia de acordare și evaluare a creditului trebuie să fie riguroasă, sistematică și supusă unei anumite forme de validare bazată pe experiența anterioară. Mai mult, evaluările trebuie supuse unor revizuiți continue, care să răspundă schimbărilor apărute în situațiile financiare. 2. INDEPENDENȚA. O astfel de instituție trebuie să fie independentă și să nu fie supusă presiunii politice ori economice care pot influența activitatea. Procesul de evaluare trebuie să fie pe cât posibil liber de orice constrângeri care pot apărea atunci când comitetul de directori al instituției de evaluare este alcătuit astfel încât să creeze un conflict de interese. 3. TRANSPARENȚA. Evaluările individuale pot fi valabile pentru instituțiile locale sau străine cu interese legitime. Metodologia utilizată de instituțiile de evaluare trebuie făcută publică. 4. DIVULGAREA. O instituție de evaluare trebuie să aducă la cunoștința următoarele informații: metodologia de evaluare inclusiv în ceea ce privește neîndeplinirea obligațiilor, termenul scadent și importanța fiecărei evaluări. 5. RESURSE. O instituție trebuie să aibă resurse suficiente pentru a-și îndeplini obligația de

evaluare a creditului. 6. CREDIBILITATEA. Până la un anumit punct credibilitatea este derivată din criteriile de mai sus. În plus, încrederea în evaluările făcute de aceste instituții acordate de către persoane independente (investitori, asiguratorii) este o dovadă a credibilității însăși a evaluărilor instituțiilor de evaluare. Credibilitatea instituțiilor de evaluare este asigurată de existența unor proceduri interne de prevenire a întrebuițării greșite a informațiilor confidențiale. Pentru a fi credibilă, nu trebuie să fie mai mult de o instituție în aceeași țară.

Comitetul de la Basel crede că abordarea ratelor interne bancare (Internal Ratings Bank - IRB) reprezintă un punct de legătură între măsurile referitoare la regularizarea riscului de creditare și abordarea care se bazează mai mult pe modelele interne ale riscului de creditare. De asemenea, se crede că atenția suplimentară acordată rezultatelor din modelele interne privind riscul de creditare pentru procesul de revizuire a supravegherii și al divulgării informațiilor bancare, va fi mult mai benefică pentru acumularea de informații referitoare la aspectele relevante.

O bancă poate folosi fie metoda standard sau metode proprii, interne, independente de alegerea pe care o poate face între abordarea externă și sistemele interne de evaluare a riscului de credit (IRB). Dar dacă băncile folosesc propriile lor metode, ele trebuie să folosească mai multe tipuri de instrumente, care să le ajute în aceste estimări, excepția fiind portofoliile ne semnificative la care ele pot folosi metodele standard.

Abordarea bazată pe sisteme interne de evaluare a riscului de credit (IRB)

Supuse la câteva condiții minimale și la cerințe privind divulgarea informațiilor, băncile care au primit aprobare în a utiliza abordarea IRB se pot baza pe propriile estimări interne ale componentelor de risc. Componentele de risc includ: probabilitatea în cazul neîndeplinirii obligației (în cazul nerambursării) – (PD), pierderi determinate de neîndeplinirea obligației (pierderea datorată nerambursării) – (LGD), expunerea la riscul de nerambursare (EAD) și scadența (M). Abordarea IRB se bazează pe măsurarea pierderilor neașteptate (UL) și pierderilor așteptate (EL).

Cerințele minimale pe care băncile trebuie să le îndeplinească pentru a folosi abordarea IRB constau în: 1. modul de compunere a cerințelor minimale; 2. cerințele minime legale; 3. formatul sistemului de rating; 4. operațiunile din sistemul de clasificare a riscului; 5. orientarea spre companii mari; 6. folosirea metodelor de rating interne; 7. cuantificarea riscurilor; 8. validarea estimărilor interne; 9. estimări în cazul pierderii datorate nerambursării și expunerea la riscul de nerambursare; 10. cerințele în caz de leasing; 11. calcularea sumei împrumutate optime; 12. aspecte privind divulgarea informațiilor.

Un foarte bun sistem de rating trebuie să aibă în vedere două aspecte distincte importante: 1. riscul în caz de nerambursare; 2. factorii specifici tranzacției.

Situația de nerambursare apare atunci când cel obligat este într-una din următoarele două situații: 1. banca consideră că debitorul nu-și va îndeplini obligațiile integrale dacă ea nu recurge la măsuri de securitate; 2. debitorul a depășit mai mult de 90 de zile în îndeplinirea obligației bănești (în plata ratelor scadente) față de bancă.

Informații generale pentru toate băncile referitoare la riscul de credit:

1. Informații calitative – definirea depășirii scadenței și a altor incapacități contabile; - descrierea abordărilor aplicate pentru împrumuturi generale sau specifice, și a metodelor statistice; - discutarea politicii de management a riscului de credit; - descrierea naturii

expunerii pentru fiecare portofoliu: metoda standard; metoda IRB- varianta de bază; metoda IRB – varianta avansată; descrierea planurilor manageriale și cât de repede trebuie implementată abordarea pentru reducerea consecințelor negative.

2. Informații cantitative – totalul expunerilor riscului de credit; - distribuția geografică a expunerilor; - tipurile de distribuție a expunerilor; - scadența rămasă conform contractului pentru întregul portofoliu stabilită în funcție de tipul expunerii creditului; - sumele împrumutate, care nu pot fi rambursate, și care au depășit termenul scadent; - rate generale și specifice; - încasarea ratelor specifice și alte încasări de-a lungul perioadei.

Comitetul de la Basel a realizat diferite lucrări pe diverse teme în ceea ce privește riscul de credit, inclusiv modelarea și managementul riscului de credit. Autoritățile de supraveghere ale băncilor promovează politici de evaluare și măsurare a riscului de credit pentru că au un interes în acordarea prudențială a creditelor și în modul de acțiune al băncilor. Experiența a demonstrat faptul că, cauza principală în falimentul băncilor este calitatea scăzută a creditelor și evaluarea greșită a riscului de credit. Dacă nu se descoperă în timp util deteriorarea calității creditului, problema poate fi agravată și prelungită. Cerințele fundamentale care permit băncilor să folosească elemente comune pentru monitorizarea sistemului de risc de credit și pentru scopul de regularizare a adecvării capitalului sunt:

1. Comitetul director (și în general conducerea băncii) este responsabil în a se asigura că băncile folosesc proceduri corespunzătoare de evaluare a riscului de credit și să efectueze controale interne pentru a asigura existența unor provizioane consistente în caz de pierderi, în conformitate cu politicile și procedurile băncii respective, să aplice sisteme de contabilitate clare și autoritatea supraveghetoare să îndrume banca în funcție de mărimea, natura și complexitatea operațiunilor de credit.
2. băncile trebuie să aibă un sistem de clasificare a creditelor bine definit, bazat pe categoriile de risc.
3. politicile adoptate de bănci ar trebui să aibă în vedere modelele de evaluare internă a oricărui risc de credit.
4. banca trebuie să adopte o metodologie de măsurare a pierderilor, în cadrul politicilor, procedurilor și controalelor legate de evaluarea riscului pentru a putea identifica problemele determinate de credite și pentru a putea stabili provizioanele la credite în timp util.
5. suma provizioanelor pentru credite persoane fizice trebuie să acopere pierderile estimate pentru întreg portofoliu de credite.
6. folosirea de către bancă a unor estimări bazate pe experiență reprezintă o parte esențială pentru recunoașterea și măsurarea pierderilor la credite.
7. procesul de evaluare a riscului de credit trebuie să ofere băncii toate instrumentele, procedurile și informațiile necesare pentru o evaluare corectă a riscului de creditare având în vedere incapacitățile de rambursare și cerințele de regularizare a capitalului.
8. autoritățile de supraveghere bancară ar trebui să evalueze periodic eficacitatea politicilor bancare în cazul riscului de credit și a practicilor utilizate în evaluarea calitativă a creditului.
9. autoritățile de supraveghere bancară ar trebui să aibă siguranța că metodele angajate de bancă pentru calculul provizioanelor în caz de pierderi vor produce o măsurare corectă a pierderilor posibile pe baza portofoliului de credite, pierderi care vor fi depistate în timp util.
10. autoritățile de supraveghere bancară ar trebui să aibă în vedere evaluarea riscului de credit și alte practici de evaluare atunci când apreciază adecvarea capitalului bancar.

Comitetul se așteaptă ca membrii săi să adopte regulile potrivite în țările lor. Comitetul intenționează ca Declarația Cadru să poată fi implementată până la sfârșitul anului 2006. În orice caz, Comitetul crede că va fi nevoie de încă un an pentru studiile de

impact sau alte calcule paralele pentru cele mai avansate dintre ideile lor și acestea la rândul lor să poată fi implementate până la sfârșitul anului 2007.

Bibliografie:

1. DEDU V., *Gestiune Bancară*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1999, pag. 89.
2. SOCOL A., *Contabilitatea și gestiunea societăților bancare*, Editura Economică, București, 2005, pag. 255
3. IUGA I., ROȘCA T., *Monedă și credit*, Editura Risoprint, Cluj Napoca, 2005.
4. Directiva nr 2000/12/EC privind condițiile de acces și exercitare a activității bancare de către instituțiile de credit, publicată în Jurnalul Oficial, nr, L 126 din 26 mai 2000.
5. Normele 17 / 18.12.2003 privind organizarea și controlul intern al activității instituțiilor de credit și administrarea riscurilor semnificative, precum și organizarea și desfășurarea activității de audit intern a instituțiilor de credit (Monitorul Oficial nr. 47/20.01.2004).
6. Norma nr. 5/ 24.06.2004 privind adecvarea capitalului instituțiilor de credit reglementează adecvarea capitalului acestor instituții, pe bază individuală și consolidată, reprezentând implementarea pentru instituțiile menționate a Directivei 93/6/EEC privind adecvarea capitalului societăților de investiții și instituțiilor de credit, așa cum a fost modificată prin Directiva 98/31/EC și Directiva 98/33/EC.
7. Cadrul revizuit de Convergență Internațională a Măsurării Capitalului și a Standardelor de Capital specifice instituțiilor bancare (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards – a Revised Framework), disponibil pe www.bis.org.com